

TƯỜNG NIỆM ĐẠI SỨ BÙI ĐIỂM (1923-2021)

Ngày 24 Tháng 10 Dương Lịch

Thư Mục

- 1- Bùi Điểm – [Wikipedia](#)
- 2- Cựu Đại Sứ Bùi Điểm & Cuộc Đảo Chánh TT Ngô Đình Diệm – [TVHS](#)
- 3- Tưởng Nhớ Bùi Điểm – Một Người ...Vừa Ra Đi – [Nguyễn Gia Kiểng](#)
- 4- Tưởng Nhớ Anh Như Phong Qua Vài Kỳ Niệm – [Bùi Điểm](#)

Bùi Diễm

Bách khoa toàn thư mở Wikipedia

Bùi Diễm vào năm 2019

Bùi Diễm (1 tháng 10 năm 1923^[1] – 24 tháng 10 năm 2021) là một chính khách Việt Nam. Ông làm Đại sứ [Việt Nam Cộng hòa](#) ở [Hoa Kỳ](#) từ [1967](#) đến [1972](#).

Thân thế

Ông sinh 1 tháng 10 năm [1923^{\[1\]}](#), quê ở [Hà Nam](#), Việt Nam; thân phụ ông là nhà nho Ưu Thiên [Bùi Kỳ^{\[2\]}](#), dòng dõi [phó bảng Bùi Văn Quế](#) và [Bùi Ân Niên](#). Ông Bùi Kỳ theo [Việt Minh](#) và về sau là một nhân sĩ của [Việt Nam Dân chủ Cộng hòa](#). Ông có người cô ruột Bùi Thị Tuất, là phu nhân của học giả [Trần Trọng Kim](#), tức thủ tướng của [Đế quốc Việt Nam](#) (1945).

Hoạt động chính trị

Ông hoạt động chính trị từ thời học [trường Bưởi](#), và gia nhập [Đảng Đại Việt](#) năm 1944 do lời giới thiệu của một người bạn là ông [Đặng Văn Sung](#). Năm 1945 ông tham gia Trường Lục quân tại Yên Bái, được nửa chừng thì bỏ dở khi trường chuyển về [Sa Pa](#).

Ông rời chính trường cho tới khi nền [Đệ Nhất Cộng hòa Việt Nam](#) chấm dứt.

Trong thời gian đó ông làm chủ nhiệm tờ báo *Vietnam Post* xuất bản ở [Sài Gòn](#) bằng [Anh ngữ](#) (1954-1963). Đây là tờ báo [tiếng Anh](#) đầu tiên ở Việt Nam. Ông cũng thành lập hãng phim Tân Việt, sản xuất cuốn phim [Chúng tôi muốn sống](#).

Khi thủ tướng [Phan Huy Quát](#) ra chấp chính, ông giữ chức Tổng trưởng Phủ Thủ tướng (1965). Trong Nội các của [Ủy ban Hành pháp Trung ương](#), ông là Ủy viên Ngoại giao (1965-67). Ông cũng là đảng viên [Đảng Đại Việt](#).^[3]

Thời [Đệ Nhị Cộng hòa Việt Nam](#) ông được bổ làm đại sứ Việt Nam Cộng hòa ở [Washington, D.C.](#), thay thế đại sứ Vũ Văn Thái. Chức vụ này ông đảm nhiệm từ năm 1967 đến năm 1972 thì chuyển làm đại sứ lưu động cho đến năm 1975.

Sau năm 1975, ông [tị nạn](#) tại [Hoa Kỳ](#).

Tại Hải ngoại

Ông là tác giả cuốn hồi ký chính trị *Gọng kìm lịch sử*. Cuốn này ấn bản đầu tiên viết bằng tiếng Anh với tựa *The Jaws of History* (1987) rồi sau đó được ông viết lại bằng [tiếng Việt](#) và xuất bản lần đầu năm 2000, tái bản năm 2019. Cuốn sách thứ hai là cuốn *Vietnamese Economy and Its Transformation to an Open Market System* xuất bản năm 2004.

Ông là học giả tại [Trung tâm quốc tế Woodrow Wilson](#) và Viện Doanh nghiệp Mỹ, cũng như giảng viên tại trường [Đại học George Mason](#).

Ông là một thành viên trong Ban Cố vấn của [National Congress of Vietnamese Americans](#) (NCVA, Nghị hội Toàn quốc người Việt tại Hoa Kỳ). Ông vẫn hoạt động trong [Đảng Đại Việt](#) và nắm chức Chủ tịch Ban chấp hành Trung ương của Đại Việt Cách mạng Đảng.^[4]

Ông Bùi Diễm từng xuất hiện với vai trò nhân chứng trong các tập phim [Chiến tranh Việt Nam \(phim tài liệu\)](#) do đài [PBS](#) (Mỹ) sản xuất vào năm 2017.

Ông qua đời sáng ngày 24 tháng 10 năm [2021](#) tại tư gia ở thành phố [Rockville, Maryland](#), thọ 98 tuổi.^[5]

Chú thích

- [^] ^a ^b ["Biographic Report, Republic of Vietnam - Bui Diem - CIA Research Reports"](#) (PDF). *The Vietnam Center and Sam Johnson Vietnam Archive, Texas Tech University*. 29 tháng 1 năm 1965.
- [^] ["lời người dịch Gọng kìm Lịch sử"](#). *Bản gốc* lưu trữ ngày 17 tháng 5 năm 2009. Truy cập ngày 14 tháng 6 năm 2009.
- [^] [Đảng Đại Việt](#)
- [^] ["Phòng vấn cu Bùi Diễm về ông Trương Tử Anh"](#)
- [^] ["Cựu đại sứ Việt Nam Cộng hòa Bùi Diễm qua đời"](#). *VoA tiếng Việt*. 24 tháng 10 năm 2021.

Tham khảo

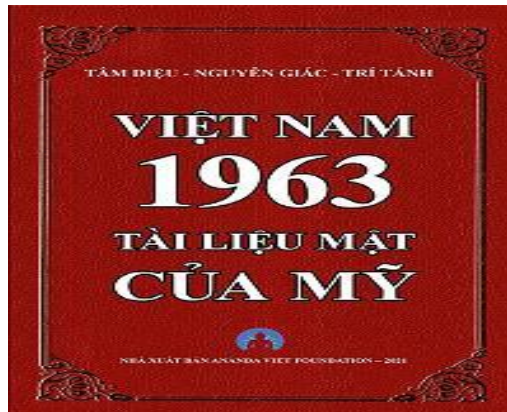
- Bùi Diễm. *Gọng kìm lịch sử*. Paris: Phạm Quang Khai, 2000.
- Bùi Diễm. [Gọng kìm lịch sử](#). California, USA: Việt Tide, 2019.

Liên kết ngoài

- [Advisory Board of NCVA](#)
- [Phòng vấn Bùi Diễm, 1981](#)
- ["Phòng vấn cựu Đại sứ VNCH"](#). BBC tiếng Việt. 2016.
- [Bùi Diễm. Gọng kìm lịch sử](#). California, USA: Việt Tide, 2019.
-

Nguồn: https://vi.wikipedia.org/wiki/B%C3%B9i_Di%E1%BB%85m

CỰU ĐẠI SỨ BÙI DIỄM & CUỘC ĐẢO CHÁNH LẬT ĐỔ TỔNG THỐNG NGÔ ĐÌNH DIỆM

Cựu Đại sứ Bùi Diễm, một trong những chứng nhân cuối cùng của lịch sử hiện đại Việt Nam, vừa từ trần. Ông mất sáng Chủ Nhật 24 Tháng Mười năm 2021, tại tư gia ở thành phố Rockville, tiểu bang Maryland, Mỹ, thọ 99 tuổi.

Cụ Bùi Diễm là người xuất thân từ đảng Cách Mạng Đại Việt. Sau đó cụ bắt đầu tham gia chính trường của Việt Nam với nhiều vị thế, từ bộ trưởng phủ Thủ tướng cho đến Đại sứ. Trong suốt quá trình hoạt động chính trị, người ta biết nhiều nhất là các hoạt động của Cụ trong thời đệ nhị Việt Nam Cộng Hòa mà quên rằng cụ là một trong số các nhà hoạt động tích cực đối lập chống chính quyền Ngô Đình Diễm, thời đệ nhất Việt Nam Cộng Hòa, từng là người liên lạc quan trọng giữa Tướng Lê Văn Kim trong ủy ban đảo chánh và các nhà lãnh đạo dân sự trước và sau cuộc đảo chánh lật đổ nhà Ngô năm 1963.

Dưới đây là bản dịch 2 công điện của Đại sứ Lodge từ Sài Gòn gửi về Bộ Ngoại Giao Hoa Kỳ ngày 29/10/1963 lúc 18:30 và 18:40 chiều bởi dịch giả Nguyễn Giác.

Trong nội dung bản văn có nói rằng cụ tỏ ra lạc quan việc đảo chánh lật đổ nhà Ngô vì các bạn trong giới quân sự của Cụ đang tiến hành kế hoạch. Bản dịch này là một trong số hàng trăm bản dịch khác được giải mật và in thành sách phát hành trên mạng Amazon vào dịp kỷ niệm ngày đảo chánh chế độ Ngô Đình 1 tháng 11 năm 1963. Sách dày 616 trang.

Bản dịch Việt:

- Ngày 29/10/1963. 18:40 p.m. Viết từ Sài Gòn. Từ Đại sứ Lodge gửi về Bộ Ngoại Giao Hoa Kỳ. Tôi đã duyệt qua các sức mạnh lực lượng để xem về cơ hội thành công của cuộc đảo chánh. A. Tướng Đôn chưa đưa ra đầy đủ chi tiết về các đơn vị quân sự tham gia đảo chánh, cũng như thành phần hoạt động chính trị và tâm lý chiến. Có lẽ một phần là các tướng do dự, không muốn lộ ra nhiều chi tiết vào lúc này. B. Tình hình Tướng Đính tham dự đảo chánh là một biến số có độ dao động lớn. Các tướng ý thức về điều này và Đôn nói đã cho người bám sát 24 giờ/ngày để theo dõi Tướng Đính để sẽ làm tê liệt tướng này khi tướng này gây trở ngại. C. Về khả thể một cuộc đảo chánh khác của Đại Tá Phạm Ngọc Thảo thì các tướng có vẻ biết rất rõ, và chúng ta cũng không tin Thảo không có lực lượng để làm như thế. D. Biết là có một số nhà hoạt động đối

lập tham dự, trong đó có Bùi Diễm, người đã nói là ông là người liên lạc giữa Tướng Kim và các lãnh đạo dân sự, có lẽ là Đặng Văn Sung và Phan Huy Quát....

- Ngày 29/10/1963. 6:30 p.m. Viết từ Sài Gòn. Từ Đại sứ Lodge gửi về Bộ Ngoại Giao Hoa Kỳ.

Vào ngày 14/10/1963, Bùi Diễm, một nhà đối lập thuộc Đảng Đại Việt, nói với (xóa vài chữ) rằng ông (Diễm) lạc quan vào lúc này bởi vì các bạn trong giới quân sự của ông đang tiến hành kế hoạch để đảo chánh chế độ TT Diệm. Vào ngày 28/10/1963, Bùi Diễm nói với (xóa vài chữ) rằng các tướng đang lên kế hoạch đảo chánh đã giữ rất bí mật về kế hoạch, và vì bất kỳ sơ hở nào lộ ra đều sẽ dẫn tới tai họa cho tất cả các gia đình liên hệ. Khi được (xóa vài chữ) hỏi rằng với ai mà người này nên hay không nên nói chuyện, Bùi Diễm nói Diễm biết rằng Conein có vị trí liên hệ chính yếu phía người Mỹ, và Diễm hỏi là có thể tin cậy Conein hay không? Trả lời, xác nhận tin cậy. Bùi Diễm nói rằng Diễm cần liên lạc với Conein trong tương lai như một mối nối thay thế giữa Conein và các tướng nếu các dây liên lạc đương hữu bị gián đoạn.

Bùi Diễm nói Diễm thường liên lạc với Tướng Kim và rằng Kim có suy nghĩ chính trị bèn nhạy nhất trong các tướng. Diễm nói Kim và Tướng Dương Văn Minh suy nghĩ gần như nhau về vai trò dân sự trong một chính phủ hậu đảo chánh, rằng các tướng khác được đưa vào là vì vị trí quân sự, như các tướng Đôn và Chiêu, nhưng trong các cuộc nói chuyện giữa giới quân sự, họ tránh nói tên các dân sự cụ thể để không lộ ra nghi ngờ. Bùi Diễm nói, phía dân sự không có vấn đề nghiêm trọng, rằng giới lãnh đạo dân sự có thể giải quyết không khó khăn, khi thời điểm tới. Bùi Diễm cũng nói rằng Diễm đã có những liên lạc khẩn cấp với Bác sĩ Phan Huy Quát, người có việc tuần này xuống khu vực Cần Thơ và rằng Quát có thể trở về Sài Gòn khi được thông báo khẩn cấp, nếu cần. Diễm thêm rằng Quát sẽ có mặt cuối tuần này ở Sài Gòn, và rằng Diễm đang đóng vai trò liên lạc giữa các tướng và Quát...

Bản gốc tiếng Anh hồ sơ giải mật:

<https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1961-63v04/d228>

228. Telegram From the Ambassador in Vietnam (Lodge) to the Department of State
Saigon, October 29, 1963—6:30 p.m.

1.

On 14 October, Bui Diem, Dai Viet oppositionist, told [less than 1 line not declassified] he optimistic at that time because military friends were continuing their plotting against regime. Said had feared apparent victory of Ngo family over United States might halt further coup planning but this not case because, even though many Vietnamese do not understand American policy, they also appreciate fact USG not satisfied current state affairs. Bui Diem noted continued reluctance Vietnamese talk freely Americans, since in past this has resulted in Diem regime knowing of such planning.

2.

On 28 October, Bui Diem told [less than 1 line not declassified] that Generals who planning coup being very secretive for security reasons, such security lacking in past, and any break in security now disastrous for families all concerned. In context of [less than 1 line not declassified] warning about whom he should or should not speak to, Bui Diem said he understood Conein had a key role vis-a-vis the Americans and could Conein be trusted? Affirmative reply given. Bui Diem said it might be necessary for him contact Conein in future as alternate link between Conein and Generals if existing links disrupted.

3.

Bui Diem said he had frequent contact with General Kim and that Kim most politically astute of Generals. He said Kim and Big Minh close on their thinking relative civilian role in or immediately after coup, that other Generals had been brought in on military side, namely Generals Don and Chieu, but that in military discussions the naming of specific civilians had been minimized in order not to compromise civilians. Bui Diem said civilian side not serious problem, that civilian leadership could be solved without much difficulty when time came. Noted his discussions with Kim and the several papers he had provided Kim were more concerned with structure and policies of a new govt than with personalities. [less than 1 line not declassified] remarked that structure, policies, and personalities of vital concern any group hoping for USG recognition, that any new govt would desire such recognition soonest, therefore these details should be made known in advance. Bui Diem also said he had emergency commo with Dr Phan Huy Quat, assigned this week to Can Tho area, and that Quat could be back in Saigon on short notice. He added that Quat would in any case be in Saigon by end of week, and that he was acting as liaison between Generals and Quat./.

BBT TVHS

Nguồn: <https://thuvienhoasen.org/a36763/cuu-dai-su-bui-diem-va-cuoc-dao-chanh-lat-do-tong-thong-ngo-dinh-diem>

Tưởng nhớ Bùi Diễm, một người kiệt xuất vừa ra đi

Nguyễn Gia Kiểng

Hôm qua tới gần nửa đêm tôi mới xem Facebook trước khi đi ngủ. Đinh Quang Anh Thái nhắn tin ông Bùi Diễm vừa từ trần. 99 tuổi là đã thọ quá rồi nhưng tôi vẫn rất xúc động và thương tiếc. Sáng nay tôi thức dậy sớm và không ngủ lại được nữa vì nghĩ ngay đến Bùi Diễm.

Bùi Diễm đã vĩnh viễn ra đi sau khi đã cố gắng làm tất cả những gì ông thấy là đúng cho đất nước.

Tôi gặp Bùi Diễm lần đầu tại phi trường Orly Paris năm 1968, hình như là ngày 10 tháng 5. Trước đó tôi đã được nghe nói về ông như một nhân vật rất có tài, con của cụ Bùi Kỳ, người dịch *Bình Ngô Đại Cáo* sang chữ Nôm và cháu của học giả Trần Trọng Kim, tác giả *Việt Nam Sử Lược* và cựu thủ tướng Việt Nam sau ngày Nhật đảo chính chấm dứt thời kỳ Pháp thuộc. Tôi cũng được biết là ông tham gia Đại Việt Quốc Dân Đảng rất sớm và trở thành người thân tín của lãnh tụ Trương Tử Anh.

Sau này ông cũng đã từng làm đồng lý văn phòng cho ông Phan Huy Quát tại bộ quốc phòng. Năm 1954 ông đã tích cực vận động để đưa ông Phan Huy Quát lên cầm quyền nhưng không thành vì chính quyền Pháp áp đặt Ngô Đình Diệm. Thời gian Ngô Đình Diệm cầm quyền cũng là thời gian ông bị gạt khỏi chính quyền để làm báo và làm phim. Cuốn phim *Chúng Tôi Muốn Sống* của ông rất thành công. Sau chính quyền Ngô Đình Diệm ông giữ nhiều chức vụ quan trọng, kể cả bộ trưởng tại phủ thủ tướng, rồi sang làm đại sứ Việt Nam tại Mỹ. Những người nói với tôi về ông đều đồng ý trên một điểm : Bùi Diễm rất thông minh và uyên bác.

Hôm đó Bùi Diễm từ Washington D.C. tới Paris như là "quan sát viên Việt Nam Cộng Hòa" tại hòa đàm Paris, mới đầu chỉ mở ra giữa Mỹ và Bắc Việt. Chính quyền Việt Nam Cộng Hòa cũng như Mặt Trận Giải Phóng Miền Nam chỉ được tham gia với tư cách quan sát viên.

Tối hôm trước, vào gần nửa đêm, ông Nguyễn Đình Hưng, cố vấn Tòa Đại Sứ Việt Nam Cộng Hòa tại Pháp, bất ngờ gọi điện thoại cho tôi cho biết chính quyền Việt Nam Cộng Hòa đã chấp nhận tham gia hòa đàm và sáng sớm mai ông Bùi Diễm, lúc đó đang là đại sứ Việt Nam Cộng Hòa tại Mỹ, sẽ đến Paris với tư cách quan sát viên. Việc Việt Nam Cộng Hòa chấp nhận tham gia, dù chỉ với tư cách quan sát viên, là một quyết định rất đau nhức và bế bàng.

Sau khi cuộc tổng công kích Tết Mậu Thân nổ ra, tổng thống Mỹ Lyndon Johnson đã đơn phương lấy quyết định thương thuyết với Bắc Việt để chấm dứt chiến tranh và tuyên bố Việt Nam Cộng Hòa "*có thể tham gia với tư cách quan sát viên nếu muốn*". Không khác hội đàm Mỹ - Taliban gần đây tại Doha.

Lyndon Johnson đã hốt hoảng trước cuộc tổng tấn công này và tiến trình bỏ rơi Việt Nam Cộng Hòa bắt đầu từ đó, dù thực ra đây chỉ là một sai lầm và một thảm bại quân sự của phe cộng sản. Tôi có viết một bài về biến cố lịch sử vô lý này (1).

Trước đó phái đoàn Bắc Việt do ông Xuân Thủy cầm đầu đã tới Paris và được phe cộng sản tại đây tổ chức tiếp đón rất tưng bừng. Vào lúc đó tôi không còn là chủ tịch Tổng Hội Sinh Viên Việt Nam tại Paris nữa nhưng mọi người đều biết trên thực tế tôi vẫn là người lãnh đạo tổ chức này. Chúng tôi, Tổng Hội Sinh Viên và những người ủng hộ Việt Nam Cộng Hòa, nhất định không thể để cho đại diện của Việt Nam Cộng Hòa đến một cách lầm lũi vì đó sẽ là một thất bại lớn trước dư luận thế giới, nhưng biết làm gì bây giờ ? Chỉ còn vài giờ nữa thôi.

Tôi gắt lên :

- Sao bây giờ ông mới cho chúng tôi biết, trễ quá rồi.

Ông Hưng chậm rãi trả lời :

- Chúng tôi cũng chỉ mới biết tin hôm nay. Định giữ kín, bây giờ mới quyết định báo cho anh. Nếu có thể được anh ra đón ông Bùi Diễm với chúng tôi, rủ thêm vài người bạn nữa càng hay.

Hôm đó tại nhà tôi có bốn anh em. Chúng tôi gọi điện thoại cho một số người rồi phân công nhau giữa đêm đến các cư xá sinh viên đánh thức họ dậy rủ họ ra đón đại diện Việt Nam Cộng Hòa tại phi trường. Lúc đó gọi điện thoại là cả một vấn đề, tại Paris chỉ có khoảng 10% gia đình có điện thoại. Chúng tôi phải lái xe đi đến tận nhà nhiều người. Dù gấp rút chúng tôi cũng đã tập hợp được khoảng 100 người.

Rõ ràng là ông Bùi Diễm không ngờ được tiếp đón như vậy. Ông tới một mình, khoác một chiếc áo mưa màu vàng nhạt và giật mình khi thấy một số đông người đón tiếp. Nếu không có các nhân viên ngoại giao Việt Nam Cộng Hòa chắc ông có thể nghĩ chúng tôi tới để gây sự với ông. Tôi ứng khẩu một bài diễn văn tiếp đón và ông Bùi Diễm cũng ứng khẩu một bài đáp từ. Mỗi liên hệ giữa chúng tôi bắt đầu từ đó.

Hai tháng sau, ngày 5 tháng 7, chúng tôi tổ chức một cuộc mít tinh lớn tại hội trường Maubert sát trung tâm Paris quy tụ hơn 1.000 người để ủng hộ Việt Nam Cộng Hòa, với toàn thể phái đoàn Việt Nam Cộng Hòa đến tham dự.

Ông Bùi Diễm dành cho tôi một cảm tình và một lòng tin rất đặc biệt. Trong suốt thời gian cầm đầu phái đoàn quan sát, ông gặp tôi thường xuyên để thảo luận đủ mọi vấn đề. Sau này, khi làm cố vấn cho phái đoàn Việt Nam Cộng Hòa trong hòa đàm Paris đợt hai, mỗi lần tới Paris ông đều gọi tôi để gặp nhau. Một lần cùng với ông Nguyễn Cao Kỳ sang Paris trên nguyên tắc là để chỉ đạo phái đoàn Việt Nam Cộng Hòa nhưng trên thực tế là để khuất mắt ông Thiệu, vì lúc đó cuộc đối đầu Thiệu - Kỳ đã chấm dứt và phần thắng đã thuộc hẳn về ông Thiệu. Lần đó có cả ông Đặng Đức Khôi, phụ tá đặc biệt của ông Kỳ, một người cũng rất thân với tôi. Trong gần 40 năm nay, khi đã ra nước ngoài, mỗi khi tới D.C. tôi thường cố tranh thủ thời gian để gặp Bùi Diễm. Kỷ niệm vui nhất là lần gặp gỡ năm 1990. Ông đi nghe tôi nói chuyện tại D.C. trong một buổi thuyết trình do Tổ Chức Phục Hưng tổ chức, rồi sau đó còn theo một số bạn bè về nhà giáo sư Nguyễn Mạnh Hùng ăn cơm tối và nói chuyện tiếp. Ông nghe mọi người bình luận về lập trường của Tập Hợp Dân Chủ Đa Nguyên và nói một cách ngắn gọn : "*chỉ còn con đường đó thôi*". Trong lúc đang thảo luận ông đột nhiên rời ghế bành nằm dài trên sàn nhà một cách vui vẻ, thỏa mái. Tôi cũng ngồi xuống sàn nhà cạnh ông. Thành thạo ông thân mật nắm tay tôi. Sáng nay, hồi tưởng lại ông tôi tự nhiên nhận ra là từ ngày gặp ông lần đầu đến nay Bùi Diễm và tôi luôn luôn đồng ý với nhau trên tất cả mọi vấn đề.

Bùi Diễm coi tôi nửa như một thằng em út nửa như một đứa cháu và tôi cũng coi ông nửa như một người anh cả nửa như một ông chú. Ông là một trong hai nhân vật Việt Nam mà tôi kính trọng và đánh giá cao nhất trong số những người đã tham gia cầm quyền trong phe quốc gia trong suốt cuộc xung đột quốc cộng.

Người kia là ông Nguyễn Ngọc Huy. Họ cùng tuổi và cùng gia nhập Đại Việt Quốc Dân Đảng ở lứa tuổi 20, nhưng rồi không hợp tác với nhau nữa. Tôi đã hỏi cả hai ông tại sao họ không còn hoạt động chung. Ông Diễm nói chua chát : "ông ta bỏ chúng tôi chứ chúng tôi có bỏ ông ta đâu". Còn ông Huy thì phân trần : "các ông ấy cứ coi tôi là phản đảng chứ tôi có phản ai đâu". Ông Huy đã bỏ Đại Việt Quốc Dân Đảng để thành lập Tân Đại Việt, còn được gọi là Đại Việt Miền Nam. Trước đó ông Hà Thúc Ký cũng đã ly khai để thành lập Đại Việt Cách Mạng, còn được gọi là Đại Việt Miền Trung. Sau này, khi ông đã 85 tuổi và ông Nguyễn Ngọc Huy đã qua đời, Bùi Diễm nhận thay thế ông Hà Thúc Ký làm chủ tịch Đại Việt Cách Mạng trong cố gắng thống nhất ba chi nhánh Đại Việt. Cố gắng này hình như được mọi người ủng hộ nhưng lúc đó sức khỏe ông đã quá kém và việc thống nhất Đảng Đại Việt thực ra cũng không còn cần thiết nữa. Bùi Diễm nhường chức cho một người trẻ để từ giã hẳn hoạt động chính trị, rồi chính sự chuyển nhượng này cũng gây đổ vỡ trong phần còn lại của Đại Việt Cách Mạng. Bùi Diễm và Nguyễn Ngọc Huy đều rất có tài và đầy thiện chí nhưng đều gặp những trở ngại quá lớn trong khi lại chỉ có những phương tiện quá giới hạn.

Thế là Bùi Diễm đã vĩnh viễn ra đi sau khi đã cố gắng làm tất cả những gì ông thấy là đúng cho đất nước. Ông đã không thành công nhưng cũng không ai có gì để trách ông. Người ta chỉ có thể nhớ đến ông với lòng kính mến. Đó cũng là một cuộc đời thành công.

Xin kính chúc ông yên nghỉ.

Nguyễn Gia Kiểng

(Paris, 25/10/2021)

(1) Nguyễn Gia Kiểng, "[Mậu Thân 1968, giải mã một nghịch lý lịch sử](#)", *Thông Luận*, 16/02/2018

Nguồn: <https://www.thongluan-rdp.org/quan-di-m/item/23032-tu-ng-nh-bui-di-m-m-t-ngu-i-ki-t-xu-t-v-a-ra-di>

TƯỜNG NHỚ ANH NHƯ PHONG QUA MỘT VÀI KỶ NIỆM

BÙI DIỄM

GTTG: Sinh năm 1923 tại Hà Nam Bắc Việt, là con của nhà nho Ưu Thiên Bùi Kỳ. Hoạt động cách mạng từ thời học trường Bưởi, vào Đảng Đại Việt 1944. Bộ trưởng Phủ Thủ Tướng chính Phủ Phan Huy Quát (1965); Ủy viên Bộ Ngoại Giao trong Nội các của Ủy Ban Hành pháp Trung ương (1965-1967); Đại sứ Việt Nam Cộng Hoà tại Hoa Kỳ từ 1967 tới 1972, sau đó chuyển sang là Đại sứ lưu động cho tới 1975. Chủ nhiệm tờ báo Anh ngữ Vietnam Post từ 1954 tới 1963. Tác phẩm: Gọng Kim Lịch Sử (tiếng Việt), The Jaws of History (tiếng Anh). Ông hiện sống tại Washington, D.C.

Bùi Diễm [ảnh: Uyên Nguyên]

Trong số những người quen biết anh Như Phong Lê Văn Tiến, có lẽ tôi là người ít được dịp gần gũi anh vì mãi cho đến khi anh qua Hoa Kỳ vào năm 1994 tôi mới thực sự có cơ hội thường xuyên gặp anh và chuyện trò với anh trong tinh thần thân mật anh em. Thực ra, nếu nghe nói về anh thì ngay vào những năm 1947-48, trong lúc tôi chung sống với hai anh Lê Quang Luật và Nghiêm Xuân Hồng trong khu nhà chung ở Phát Diệm và hoạt động để tạo dựng cơ hội liên lạc với các anh em trong hàng ngũ quốc gia lúc đó vẫn đang còn phải tránh né mạng lưới của công an Cộng Sản, một đôi khi nhắc đến người này người khác dường như anh Hồng có nói đến một người anh em tên Tiến. Anh Hồng là người thuộc nhóm Duy Dân nên từ đó tôi vẫn đinh ninh anh Tiến là Duy Dân (mãi về sau tôi mới được làm quen với bút danh Như Phong của anh và được biết anh không thuộc hẳn vào một đảng phái nào.)

Ở vào thời ấy, chiến tranh lan tràn, tìm tin về người họ hàng hay bạn bè không phải là dễ nên đến khi rời khu Phát Diệm để trở về Hà Nội hồi đầu năm 1949, ưu tiên của tôi là tìm cách liên lạc lại với những đồng chí Đại Việt còn hoạt động, đồng thời cùng với anh Nghiêm Xuân Hồng (lúc đó cũng đã trở về “thành”) tìm đến những bạn trong hàng ngũ Duy Dân, do đó mà ngẫu nhiên được biết là có một anh Tiến đang cộng tác với một tờ báo ở Hà Nội. Biết thì cũng là biết rồi để đấy vì lôi cuốn bởi những biến chuyển của thời cuộc trong nhiều năm liền, chúng tôi mỗi người đi một ngả. Về phần anh thì tôi nghe nói vẫn là những hoạt động trong lãnh vực văn học và giới truyền thông trong khi đó thì tôi theo bác sĩ Phan Huy Quát vào Nam làm việc tại Bộ Quốc Phòng dưới thời Quốc Trưởng Bảo Đại.

Thời gian trôi nhanh, tình thế chuyển đổi, vả lại, mỗi người một duyên, một phận, một hoàn cảnh nên băng đi một dạo tôi không có tin về anh. Mãi đến giai đoạn sau khi hiệp định Genève

cát đôi đất nước, miền Nam Việt Nam bắt đầu sống dưới Chính thể Đệ Nhất Cộng Hòa và Thủ Tướng Ngô Đình Diệm trở thành Tổng Thống năm 1956, tôi mới được biết lúc đó anh là một người trong nhóm chủ trương tờ Tự Do, một tờ nhật báo có uy tín thời đó. Tôi phục quá và tìm hiểu về anh nhiều hơn trước. Hồi đó tôi không còn là công chức nữa và dạy toán ở trường trung học tư thục Phan Sào Nam. Tại đây các giáo sư hầu hết đều là người thuộc khuynh hướng Duy Dân và do đó được coi như một chỗ trú chân cho những người chống chính quyền đương thời. Anh Vũ Khắc Khoan cũng dạy Việt văn tại đó, ngoài ra anh lại là người hoạt động trong lãnh vực văn hóa cùng với anh Nghiêm Xuân Hồng, nên hàng tuần tôi thường gặp anh. Tôi hỏi anh Khoan về anh Như Phong thì anh Khoan trả lời “khó gì, hôm nào có dịp thì mình rủ anh ta đi ăn cho vui, tha hồ nói chuyện”. Ngày đó là ngày lần đầu tiên tôi gặp mặt với anh Như Phong. Anh cùng một lứa tuổi với tôi (hình như anh hơn tôi một tuổi) nhưng sao trông anh đứng đắn, chững chạc nhưng vui vẻ như vậy. Sau buổi gặp mặt đó lại là một khoảng thời gian khá dài tôi không gặp anh trong khi đó thì những biến chuyển dồn dập trong nội bộ miền Nam thu hút hết sự quan tâm và lo lắng của mọi người, như xung đột ở miền Trung, biểu tình Phật Giáo ở Sài Gòn hay tin đồn đảo chính. Lúc này, báo Tự Do, với một số bài không mấy thuận với đường lối của chính phủ đương như gặp khó khăn và người ta được tin là một số người bị bắt giữ, trong số đó có cả anh Như Phong.

Anh Như Phong được trả tự do ngay sau cuộc đảo chính tháng 11 năm 1963. Chính sau cuộc đảo chính này mà tôi được dịp gặp anh tương đối nhiều hơn trước. Gặp anh nhiều hơn vì tôi và anh cùng có chung một số bạn trong giới các nhà báo ngoại quốc, trong số đó phải kể đến Sol Sanders, một người bạn trung thành đã cùng tôi và rất nhiều bạn khác vận động những năm đầu thập niên 90 để nhà cầm quyền Cộng Sản Việt Nam cho anh Như Phong xuất ngoại, sau khi anh đã phải nằm tù ra khám thêm hai lần nữa dưới chế độ độc tài.

Anh Như Phong là một nhà báo năng động, anh có liên lạc với hầu hết các đảng phái và tổ chức chính trị miền Nam và do đó mà nhận định của anh về mặt chính trị, về người và việc, khá sắc bén. Tôi thấy bác sĩ Quát có mời anh đến để tham khảo ý kiến khi thành lập chính phủ hồi tháng Hai, 1965 và sau đó khi chính phủ Quát phải nhường chỗ cho chính phủ quân nhân thì tôi cũng lại thấy anh cùng với một số nhân vật trẻ thuộc một khuynh hướng Đại Việt (như Đinh Trình Chính, Phạm Văn Liễu...) tích cực vận động trong hậu trường để ủng hộ Tướng Nguyễn Cao Kỳ. Ở đây tưởng cũng phải ghi nhận một đặc điểm về con người Như Phong: trong mọi trường hợp anh tỏ ra là một người dường như không có tham vọng chính trị (với ý nghĩa là muốn địa vị này hay địa vị khác), sẵn sàng đóng góp ý kiến khi được hỏi nhưng lúc nào cũng muốn giữ tư thế độc lập của mình.

Vào những ngày ấy, tôi bù đầu làm việc với hai Chính phủ Phan Huy Quát và Nguyễn Cao Kỳ và sau đó được cử đi làm việc ở nước ngoài nên trong khoảng 10 năm liền cho đến tháng Tư Đen 1975 tôi không còn liên lạc với anh. Anh bị kẹt lại không phải vì anh không có cơ hội ra đi nhưng chính vì anh muốn ở lại để trông nom một số người thân (cũng như nhà báo Nguyễn Tú của báo Chính Luận cùng ở với tôi trên nhà tôi trong tuần lễ trước ngày Cộng Sản cưỡng chiếm Sài Gòn, rồi từ khước cơ hội ra đi vì như anh nói “tôi muốn xem chung cuộc ra sao.”)

Anh Như Phong ở lại Việt Nam sau 1975, cam chịu sống dưới chế độ hà khắc của Cộng Sản trong gần 20 năm, tù lên, tù xuống, cho mãi đến năm 1994 mới rời quê nhà. Bạn bè của anh, đặc biệt trong giới truyền thông ngoại quốc, trong nhiều năm liền, tận tâm cố gắng vận động qua những cơ quan như Amnesty International, Human Rights Watch và bộ Ngoại Giao Hoa Kỳ để nhà cầm quyền Cộng Sản để anh ra đi, nhưng phần vì bản chất lý lợm của Cộng Sản, phần vì chính anh nhiều khi tỏ ra như “bất cần”. Sol Sanders đã có lần nói với tôi, “cái khó của chúng mình ở ngoài khi vận động cho Tiến là có vẻ như Tiến chưa muốn đi.” Dầu sao thì mãi đến đầu năm 1994 anh mới được thực sự từ giả “Thiên Đường Cộng Sản.” Anh đến Hoa Kỳ là một tin vui đối với tất cả mọi người trong số những thân hữu và bạn bè của anh. Ai cũng muốn đón mừng anh, mong anh chia sẻ với mọi người kinh nghiệm sống của anh trong suốt thời gian phải chịu đựng những mảnh khoé độc ác của Cộng Sản. Anh sống ở miền Tây từ 1994 và mãi đến 1997 anh mới sang miền Đông, tạm định cư ở vùng thủ đô Hoa Kỳ. Lúc đó Đài Á Châu Tự Do mới được thành lập, anh Nguyễn Ngọc Bích được cử làm Giám Đốc ban Việt ngữ của Đài, nên việc mời đón anh cộng tác với Đài là một lẽ tự nhiên.

Sau cả hai chục năm xa cách được gặp lại anh thật là một dịp cơ duyên hãn hữu. Cùng một lứa tuổi, lớn lên trong những hoàn cảnh khác nhau nhưng cùng trải qua những giai đoạn nhiều nhường của lịch sử đất nước, rồi nay sống lưu vong vào lúc xế chiều của tuổi đời, được gặp lại nhau, thì làm sao mà không vui mừng. Trong bốn năm liền, cho đến lúc anh ra đi vĩnh viễn, không tuần nào là tuần chúng tôi không gặp nhau, hoặc ở nhà anh Bích, nhà anh giáo sư Nguyễn Mạnh Hùng, hoặc tại nhà tôi, chúng tôi cùng với anh Đinh Quang Anh Thái và một số các bạn trong vùng có những buổi họp thật vui. Ở trên Đài Á Châu Do thì dưới tên Hai Trang, anh viết về thế giới Cộng Sản còn tôi thì với tên Trần Hoài Nam viết về những biến chuyển trên thế giới. Chính do cơ duyên gặp lại được anh, tôi hiểu thêm được con người Như Phong. Không những anh có sự hiểu biết thấu triệt về Cộng Sản, mà ngay cả đến lúc đã nhiều tuổi anh vẫn còn nghĩ đến những dự án để thực hiện chương trình này hay chương trình khác hòng giúp những người tranh đấu cho tự do, dân chủ và công bằng xã hội cho quê hương, đất nước. Ngoài ra anh lại còn có một cá tính hết sức đặc biệt: không lúc nào quan trọng hóa vai trò của cá nhân mình, nhiều lúc anh lại còn dí dỏm, bông đùa nói những chuyện không đâu.

Cá nhân tôi nay đã nhiều tuổi, được một vài anh em gợi ý là phải viết về anh Như Phong, tôi viết vài hàng thô thiển trên đây là để tưởng nhớ một người bạn thật đặc biệt sau khi đã khuất núi còn để lại cho mọi người một cảm tưởng nhẹ nhàng nhưng bền vững.

BÙI DIỄM

Hoa Thịnh Đốn, Ngày 15 tháng 8, 2016 [Trích sách Tưởng Niệm Như Phong sắp xuất bản]

Nguồn: <https://www.diendanthekey.net/2016/08/bui-diem-tuong-nho-anh-nhu-phong-qua.html>

Nam Phong tổng hợp

Ngày 24/10/2022

www.vietnamvanhien.org

